

D. 752

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

4592

DOLNOŚLĄSKIE

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. PIOTRA I PAWAŁA

2. Czas powstania

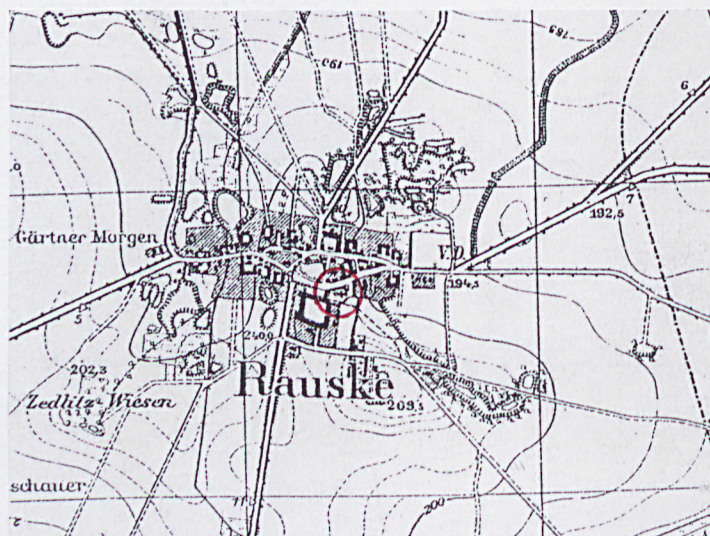
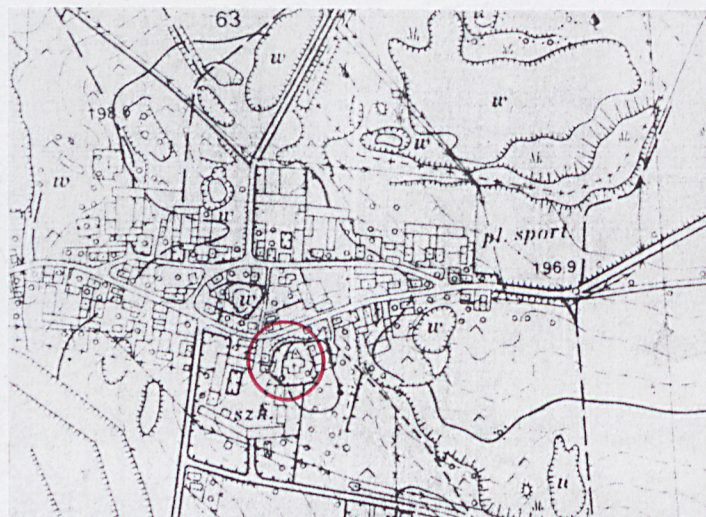
ok. 1500, 1585,
1835

3. Miejscowość

RUSKO

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

Widok od pd. wsch.

1. Plan orientacyjny 1:10 000
2. Plan topograficzny 1:25 000, 1888r.

4. Adres

Rusko

Nr hipoteczny Dz.nr 195

5. Przynależność administracyjna

Województwo dolnośląskie

pow. Świdnica, gmina Strzegom

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Ruseke (1149), Ruze (1239)
Rauske (1304, 1765 – 1945)

7. Przynależność administracyjna przed 1 I 1999

województwo wałbrzyskie
gmina Strzegom

8. Właściciel i jego adres

Parafia rzym. kat.
58 – 120 Jaroszków

9. Użytkownik i jego adres

Parafia rzym. kat.
58 – 120 Jaroszków 49

10. Rejestr zabytków

872/ A/1457/1196
1196 z 14.XII.1964

Najstarsza wzmianka o wsi pochodzi z 1150 r. i dotyczy nadania przez biskupa wrocławskiego, Waltera kanonikom regularnym św. Augustyna na Piasku we Wrocławiu daniny ze wsi Rusko

Część dziesięcin pobieranych przez biskupa wrocławskiego była przeznaczona na utrzymanie parafii w Rusku, która istniała już w 1239 r. Poświadczą to dokument dotyczący joanitów ze Strzegomia z 1239 r., gdzie wymieniono „Polonus parachianus de Ruze”. Musiał więc istnieć tu kościół przed 1239 r. W 1288 r. książę Bolko przyznał joanitom strzegomskim patronat nad parafią w Rusku.

Przejęciowo kościół był w posiadaniu luteranów, ponownie rekatolizowany w 1654 r. Był jednak w złym stanie technicznym i nieużytkowany przez długi czas. W 1 poł. XIX w. nabożeństwa odbywały się tylko 10 razy do roku, a kościół stał się filią parafii w Jarosławie.

Dzisiejsza budowla powstała ok. 1500 r. W 2 poł. XVI w. dobudowano kruchtę pd. i zakrystię.¹ Gruntowna przebudowa miała miejsce w 1835 r. Z tego okresu pochodzą dwie górne kondygnacje wieży wraz ze zwieńczeniem, forma dachów, II kondygnacja nad kruchtą pd., przypuszczalnie kruchta zach., forma większości otworów okiennych ze stolarką, fasetowy strop nad nawą i empora organowa. W tym okresie lub w 2 poł. XIX w. dobudowano do wieży dwie masywne przypory.

W dzisiejszej formie klasycystyczny z zachowanymi elementami gotyckimi i renesansowymi.

W 1937 r. naprawiono dachy pod kierunkiem arch. Hogreve z Wrocławia.

Sytuacja

Kościół położony jest w centralnej części wsi, przy drodze lokalnej, na niewielkim wzniesieniu. Otoczony jest terenem dawnego cmentarza i kamiennym murem. Wejścia prowadzą od pn. wsch. z terenu folwarku oraz od wsch., przez prywatną działkę siedliskową, skąd wyprowadzona jest betonowa dróżka okalająca kościół. Główne wejście do budynku od wsch., przez kruchtę pd., drugie przez kruchtę zach. Orientowany.

Materiał i konstrukcja

Ś c i a n y murowane z kamienia łamanego i cegły (w całości z cegły górnej kondygnacje wieży, powyżej odsadzki). Tynkowane, z wyjątkiem ścian wewnętrznych wieży.

S k l e p i e n i a i s t r o p y. W prezbiterium sklepienie krzyżowo-żebrowe o kamiennych żebrach, w nawie strop drewniany z podsufitką tynkową i fasetą, w kruchcie pd. sklepienie krzyżowe o wyciągniętych szwach, oparte na podłużnych ścianach nośnych i filarach przyscienionych, w kruchcie zach. strop drewniany z podsufitką tynkową. W wieży strop drewniany ze ślepym pułapem i podsufitką tynkową nad parterem, na wyższych kondygnacjach stropy drewniane nagie. W pomieszczeniu nad kruchtą pd. strop drewniany z podsufitką tynkową, wsparty na dwóch drewnianych słupach i podciągu.

Strop empory organowej drewniany, z wtórną tynkową podsufitką, wsparty na dwóch drewnianych podciągach i słupach stolcowych.

W i ę ż b a drewniana, krokowiowo – płatwiowa z zastrzałami, d a c h pokryty dachówką, karpiówką w koronkę, na dwuspadowych przyporach dachówka, na jednospadowych płyty granitowe.

S c h o d y z kruchty pd. na emporę jednobiegową, murowane z cegły o stopnicach drewnianych, na chór drewniane, dwubiegowe, policzkowe z ażurową balustradą z nieregularnie wyciętych desek, na strych drewniane, policzkowe, w wieży drabiniaste.

P o s a d z k i. W nawie i aneksie wieżowym niejednorodna z płyt piaskowcowych, granitowych i miejscami z cegły, pod ławkami podłoga z desek, w prezbiterium współczesna posadzka z płyt granitowych. W kruchcie pd. z kwadratowych płytek ceramicznych (przed 1945).

¹ Wg. T. Kozaczewskiego kościół wzniesiono przed 1239 r. (nawa, prezbiterium i wieża). Teza ta jest jednak odosobniona, analiza materiału źródłowego pozwala na przyjęcie za Lutschem daty powstania budowli na ok. 1500 r.

14. Kubatura ok. 1700 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 230 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne kościół parafialny	17. Użytkowanie obecne kościół filialny
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja przed 1980 r. — remont wnętrza , malowanie, witraże, posadzka granitowa w prezbiterium, boazeria , remont elewacji z likwidacją opasek , nowa stolarka drzwiowa.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcja dachu, wyposażenie i instalacje) Ogólnie zły. Ściany – widoczne pęknięcia w nadprożach , zawilgocenie murów spowodowane brakiem izolacji i drenażu , tynki zewnętrzne miejscowo spęchowane , ubytki w partii wieży do cegły. cegła wewnątrz wieży skorodowana. Dach i więźba- ubytki w pokryciu dachowym, drewno więźby zaatakowane przez drewnojady , lokalnie spróchniałe, duże ubytki podłogi na strychu, rynny i rury zużyte. Portal pd. zamalowany farbą.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Remont więźby i dachu , drenaż. Likwidacja boazerii , oczyszczenie z prze-malowań kamieniarki	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

1. Wytyczne konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzegom, R.O.S.iO.Ś.K we Wrocławiu, 1993, mps w SOZ Wałbrzych

22. Bibliografia

1. Wiejskie kościoły parafialne XIII w. na Śląsku (miejscowości P.-S), pod red. T. Kozaczewskiego, Wrocław 1994, s. 17
2. Lutsch H., Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien, Bd. II, Breslau 1889, s. 269–270
3. Neuling H., Schlesiens aeltare Kirchen und Kirchenliche Stiftungen, Breslau 1884
4. Jahresbericht des Provinzialkonservators der Kunstdenkmäler Niederschlesiens fuer Jahre 1935, 1936, 1937, /w:/ Kunst und Denkmalpflege in Schlesien. 2., Breslau – Lissa 1939, s. 267

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

karty „zielone” zabytków ruchomych

25. Opracował

tekst

Ewa Kica, X.2000

plany, rysunki

Ewa Kica, X.2000

fotografie

Ewa Kica, X.2000

Świe

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

- 1 cd. opisu
2. rzut, plan sytuacyjny, fotografie
- 3 - 5 fotografie

1. Miejscowość, gmina, województwo

RUSKO

Gm. Strzegom , pow. Świdnica

Woj. dolnośląskie

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Kościół filialny p.w. św. Piotra i Pawła

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

cd.opisu

W zakrystii z ośmiokątnych płyt ceramicznych (1 poł. XIX ?), w kruchcie zach. ceglana , w pom. nad kruchtą pd. podłoga z desek.

O k n a zamknięte półkoliście, koszowo i prosto, jedno okno ostrołuczne (ściana wsch. prezbiterium.) Okna w prezbiterium , nawie , w dolnej kondygnacji wieży, kruchcie zach. przeszklone witrażowo. W zakrystii i kruchcie pojedyncze , ościeżnicowe, w wieży drewniane, jednowarstwowe okiennice z desek w układzie pionowym . Okna pom. nad i kruchtą pd. ościeżnicowe , pojedyncze ze stolarką z ok.1830 o promienistych szprosach w górnej części okna i kolumnką na przyśmyku. W oknach , z wyjątkiem wsch. , w kruchcie zach. i w pom. nad kruchtą pd. — kute kraty.

Otwory d r z w i o w e zewnętrzne prostokątne. Drzwi wsch. jednoskrzydłowe, płycinowe, zach. płycinowe , dwuskrzydłowe — współczesne. Wewnętrzne do pom. nad kruchtą pd. deskowe — współczesne, zach. z kruchty do nawy płycinowe, jednoskrzydłowe z naświetlem (1 ćw. XX w.) Z kruchty pd. do nawy otwór ostrołuczny , zamknięty jednoskrzydłowymi drzwiami zwieńczonymi łukiem koszowym. Drzwi płycinowo — ramowe , od strony nawy dekoracyjnie okute. Do zakrystii w ostrołuczny otwór, jednoskrzydłowe, drewniane, okute od strony nawy blachą i kratą.

D e t a l : gzyms podokapowy, wystrój górnych kondygnacji wieży w tynku , portal pd. w kruchcie , wsporniki sklepienia w prezbiterium , portal do zakrystii, obramienie małego okna w wieży z piaskowca , obramienie okna w parterze kruchty pd. i otworu drzwiowego z granitu.

Rzut

Kościół jednonawowy z wyodrębnionym , jednoprzęsłowym prezbiterium zamkniętym prosto i z podkowiastą wieżą od pn. Do korpusu od pd. przylega prostokątna , dwu — i półtraktowa kruchta, do prezbiterium od pn. prostokątna zakrystia , do nawy od zach. kruchta na rzucie zbliżonym do kwadratu. Schody na górną kondygnację

kruchty pd. w półtrakcie przy ścianie wsch. kruchty. Wejścia od wsch. i zach. przez kruchty.

Bryła

Rozczłonkowana. Nawa, prezbiterium i kruchta pd. niemal jednej wysokości, nakryte osobnymi 4 — i 3 —spadowymi dachami z powiekowymi lukarnami. Wieża 4 — kondygnacyjna, cylindryczna na wysokości dwóch dolnych kondygnacji, powyżej zwężona, w kształcie półeliptycznego cylindra. Zwieńczona jest dachem w kształcie połowy stożka eliptycznego, zwieńczona krzyżem na kuli. Od strony pn. ujęta dwoma masywnymi , uskokowymi przyporami sięgającymi wysokości drugiej kondygnacji. Przypory wieży nakryte są dwuspadowymi obdasznicami, uskoki 1 — spadowymi okapnikami. Zakrystia jednokondygnacyjna , nakryta dachem jednospadowym. Kruchta zach. 1 kondygnacyjna , nakryta dachem dwuspadowym.

Elewacje

Gładkie, zwieńczone skromnym gzymsem podokapowym. Otwory o zróżnicowanych kształtach i wielkościach, ujęte wgłębnymi opaskami w tynku. Tylko w górnej kondygnacji wieży zachowane profilowane obramienia otworów.

Nawa 2 —osiowa od pn., gdzie wysokie , koszowo zamknięte okno i mniejsze na wysokości chóru , zamknięte odcinkowo. W ścianie pd. jedno okno zamknięte koszowo. Przy ścianie zach., na osi środkowej kruchty, ma jedno prostokątne okno od zach. i wysoki, prostokątny otwór wejściowy od pd.

Prezbiterium jednoosiowe od wsch. i pd., ściana pn. ślepa. Okno wsch. ostrołukowe , pd. zamknięte półkoliście.

Kruchta pd. jednoosiowa od wsch. , gdzie prostokątny otwór wejściowy w prostym, granitowym obramieniu i półkoliste okno w górnej kondygnacji. Od pd. dwuosiowa z oknami jak w ścianie wsch. i małym , prostokątnym oknem w granitowym obramieniu w parterze. Zakrystia od wsch. jednoosiowa z oknem prostokątnym.

Wieża artykułowana na wysokości drugiej kondygnacji wydatnym gzymsem z odsadzką, gzymsem okapowym oraz międzykondygnacyjnym na wysokości trzeciej kondygnacji, gdzie przepruta czterema półkoliście zamkniętymi oknami w profilowanych opaskach.

Na ostatniej kondygnacji cztery koliste tarcze, pn. z otworem po zegarze. Na drugiej kondygnacji mały, prostokątny otwór okienny w kamiennym obramieniu. Od pn. w parterze wysokie okno, zamknięte koszowo.

Wnętrze

Jednoprzestrzenna nawa nakryta jest sufitem z fasetą, otwarta na prezbiterium i aneks wieżowy łukiem tęczowym o podwyższonej strzałce; wsch. oparty jest na gzymsach impostowych. W ścianie pd. duży, półkolisty otwór empory nad kruchtą pd., współcześnie przeszklony.

Prezbiterium nakryte sklepieniem krzyżowo – żebrowym z talerzowym zwornikiem, wspartym na zredukowanych słupkach o ostrosłupowych wspornikach. Żebra z masywnych, kamiennych klińców o przekroju czworokątnym. Ściana pd. prezbiterium jest podcięta na grubość ok. 30 cm od posadzki do parapetu okna, gdzie zakończona nadwieszonym gzymsem. W ścianie pd. ostrołuczny portal do zakrystii z piaskowca (?), zamalowany farbą, częściowo osłonięty drewnianą boazerią.

Empora organowa wsparta na dwóch drewnianych słupach, dekoracyjnie zaciosanych, z kostkową głowicą, zdobioną snycerską rozetą (jednej brak). Balustrada pełna, płycinowa.

Zakrystia podsadowiona wyżej (o jeden ceglany stopień wyrównawczy), sklepiona niską kolebką, w ścianie pn. półkolista wnęka na lavabo. Drzwi (XVI w.?) ostrołuczne, od strony nawy obite kałkami blachy, wzmocnione przewlekaną kratą, mocowaną do skrzydła kutymi nitami; zamek w kutej obudowie.

Kruchta pd. nakryta jest sklepieniem krzyżowym o wyciągniętych szwach, między przęsłami obniżony półkolisty gurt, wsparty na przyściennych filarach. W ścianie pn. kamienny, ostrołuczny portal o rozbudowanym profilu wklęsłowo – wałkowym, węgarach sfazowanych na różnych wysokościach.

Drzwi do nawy płycinowo – ramowe (ok. poł. XVIII w.), od strony nawy dekoracyjnie okute dwoma stylizowanymi gałkami

wychodzącymi z zawiasów, przedzielonymi dwoma płaskownikami zakończonymi widlasto. Od strony kruchty dwie kwadratowe płyciny, kuta kołatka, podkładka zamka i listwowe wzmocnienia. Zamek w kutej obudowie z obustronnymi, muszlowymi klamkami.

Na ścianach kamienne płyty nagrobne.

Nad kruchtą empora otwarta na nawę szeroką, półkolistą arkadą, nakryta sufitem wspartym na dwóch drewnianych słupach o dekoracyjnie zaciosanych „głowicach”.

W nawie, prezbiterium i aneksie wieżowym współczesna boazeria.

Wypośażenie

Skromny wystrój stanowi ołtarz główny i ambona z ok. poł. XVIII w., renesansowe epitafia w kruchcie pd.

Instalacje

Elektryczna, odgromowa

1. Miejscowość, gmina, województwo

RUSKO

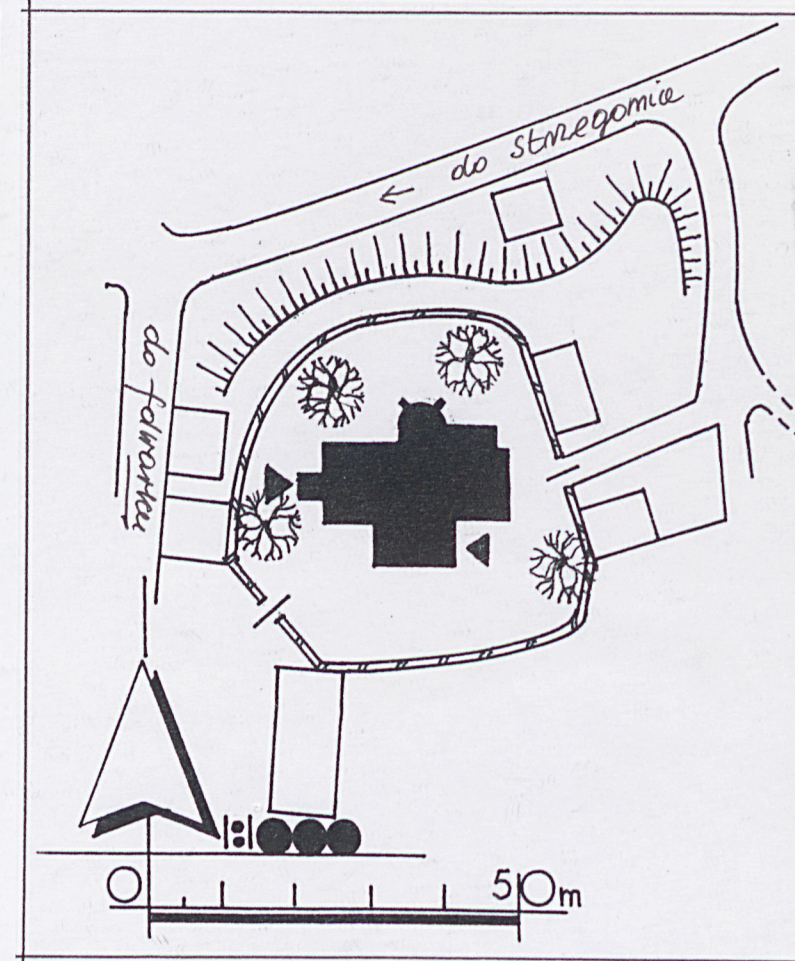
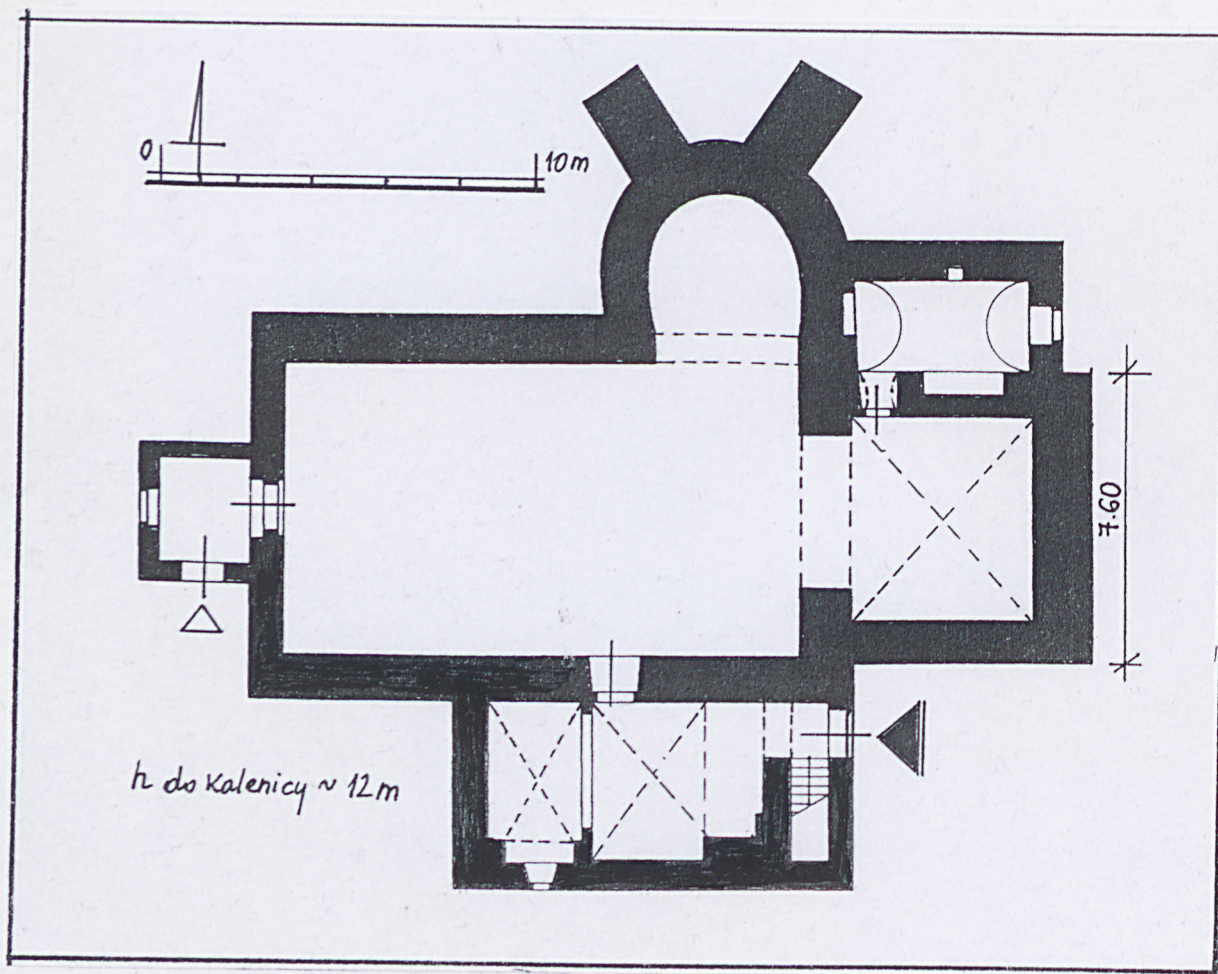
Gm. Strzegom , pow. Świdnica
Woj. dolnośląskie

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Kościół filialny p.w. św. Piotra i Pawła

Ś3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Rzut przyziemia, plan sytuacyjny
zdjęcia fotograficzne

Zakrystia – od pn. wsch.

Nawa – elewacja pn.

Wieża od pn.

Kruchta zach.

Widok na elewację pd. nawy i kruchty pd

1. Miejscowość, gmina, województwo

RUSKO

Gm. Strzegom , pow. Świdnica
Woj. dolnośląskie

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Kościół filialny p.w. św. Piotra i Pawła

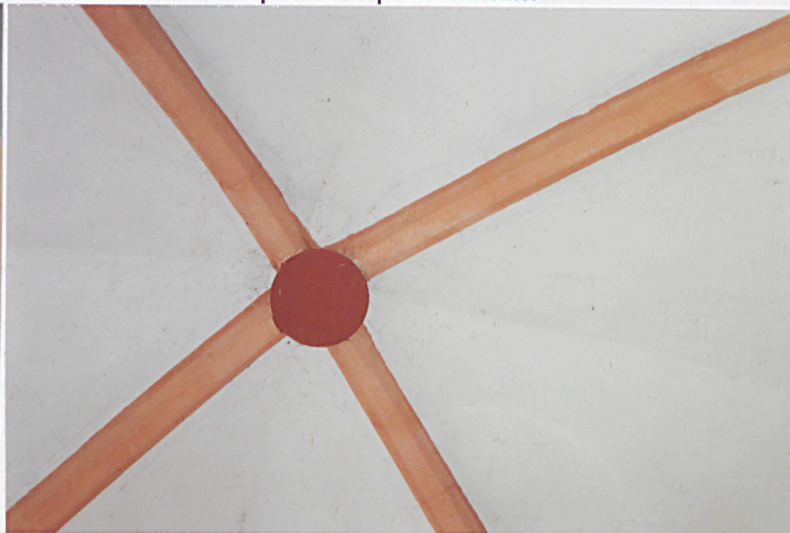
Ś3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Zdjęcia fotograficzne

Sklepienie w prezbiterium

Zwornik sklepienia w prezbiterium

Wspornik – prezbiterium

Strop w nawie

Otwór z empory nad kruchtą pd.

Kruchta pd. – wewnątrz

Portal z kruchty pd. do nawy

Drzwi z kruchty do nawy

Wnętrze pom. nad kruchtą pd.

Zwieńczenie słupa w pom. nad kruchtą

1. Miejscowość, gmina, województwo

RUSKO

Gm. Strzegom , pow. Świdnica
Woj. dolnośląskie

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Kościół filialny p.w. św. Piotra i Pawła

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Zdjęcia fotograficzne

Łuk tęczy między nawą i aneksem wieżowym

Nawa – widok w kierunku zach.

Widok na łuk tęczy prezbiterium

Prezbiterium-ołtarz główny i okno wsch.

Wieża- górna kondygnacja od wsch

Widok od folwarku(pd. zach.)

Widok od pd.

Wieża- górna kondygnacja od pd.zach.

Wieża – okienko w II kond. pn.

1. Miejscowość, gmina, województwo

RUSKOGm. Strzegom , pow. Świdnica
Woj. dolnośląskie

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Kościół filialny p.w. św. Piotra i Pawła

Ś3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Zdjęcia fotograficzne

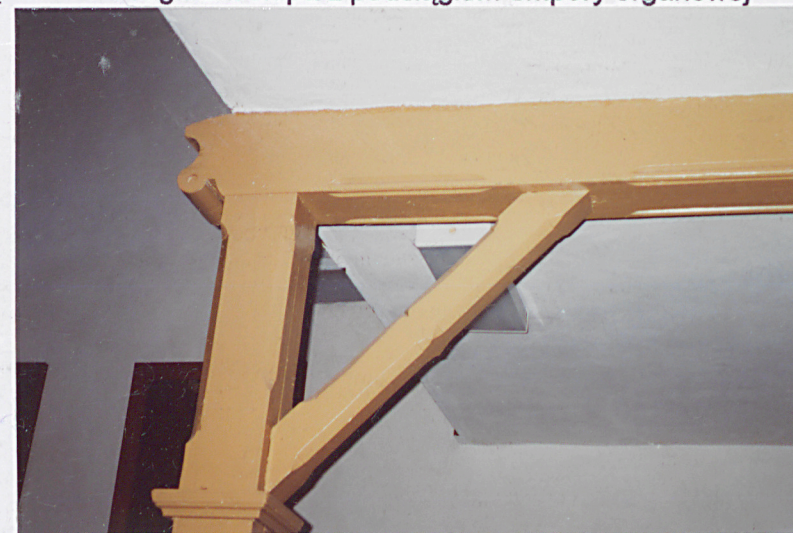
Wnęka na lavabo – zakrystia

Drzwi do zakrystii i portal obudowany boazerią

Fragment słupa z podciągami empyry organowej

Posadzka w zakrystii

1

1.Okno w parterze kruchty pd. 2.Okno wsch .prezbiterium, 3.Okno w g. kondygnacji kruchty pd.
4.Okno w nawie od wnętrza , 5.Schody na empore organową

2

3

4

5